

AHMET TEMİR (14.11. 1912-18.04.2003)

Tuncer Baykara*

Türkiyede tarih, dil ve kültürle ilgilenen hemen herkesin adını bir vesile ile bildiği Ahmet Temir, 18 Nisan 2003 tarihinde rahmete kavuşmuştur. Ölümünün hemen ardından, etkili gazete veya öteki yayın kuruluşlarında hakkında söylenen pek olmadığından çoğu kimse üzülmiş idi (Hürriyet Tarih Dergisi gibi). Oysa, gündelik ikbal peşinde olmayanların hakkındaki yazılar da elbette belli bir çekimle ile çıkacaktır.

Ahmet Temir adını, ilk defa olarak Radloff'dan çevirdiği *Sibirya'dan* adlı eserinin üzerinde görmüş olmam lazım. Hatta bu eserin çevrilmesiyle ilgili olarak da bir efsane dolaşır: Askerliğinde komutanı, Temir'i bir uygun yere kapatmış, yani hapsedmiş, kitabın çevirisi bitince hapisten çıkarmış. Böyle rivayetleri kesinlikle ihtiyatla karşıladığımdan, rahmetliye de bunun doğru olup olmadığını sormuştum. "Olay öyle değil" dedi ve anlattı. Pek fazla askerlikle ilgili görevi olmayan bir yerde askerlik yapmış, Yüzbaşısı onun çeviri yapması için, ona fazladan bir görev vermemiş. Olay bundan çıkmış olmalı derdi.

Temir'in Türkiye'deki en önemli işi, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü'nün 1962'den sonra kurulmasındaki büyük çabası ve katkısıdır. Enstitü'nün uzun yıllar başkanlığını da yaptı ve bu süre içinde adı geçen enstitü, Türk Dışişleri ile yakın işbirliği içinde, Türk âlemine açılan bir pencere oldu. Bu zaman içinde Ahmet Temir, enstitüyü gündelik siyasetten uzak, devletine yararlı olmaya çalışan tam bir bilim kuruluşu halinde devam ettirdi.

İtiraf edeyim ki benim bu dönemde Türk Kültürü Dergisi'ndeki bir çok yazım, onun himmetiyle çıkmıştır.

1973 de toplanan PIAC konferansını da Ahmet Temir sürüklemişti. Ahmet Temir, bu toplantıda genç araştırmacıların PIAC toplantılarına katılmalarına büyük çaba göstermişti. Tuncer Baykara da bu toplantıya bir bildiri ile katılmış, toplantılardan birisinde, Prof. K. Jahn'ın yanında katiplik de yapmıştı. Böylece Tuncer Baykara ve o zamanın nice genç araştırmacısını, milletlerarası ilim arenasına çıkmasına vesile olmuştu. Aradan otuz yıl geçtikten sonra, yine Ankara'da, fakat başkalarınca yapılan bir başka PIAC'ın şeref davetlisi olmak gerekiyordu; fakat bu toplantıyı göremeden aramızdan ayrıldı. Bu da belki onun için daha hayırlı oldu.

Ben İstanbul tahsilli olduğumdan üstadı nisbeten az tanıyordum. Fakat onun beni, üstadım Zeki Velidi'nin bir talebesi olarak tanıdığını bilecektim. Beni bir bilim adamı olmak yolunda elinden geldiğince desteklediğini biraz geç, ancak 1979'da kesin olarak öğrenecektim. Bunu anladıktan sonradır ki, sonraki yıllarda da her gördüğümde, Türk biliminin bu seçkin araştırmacısının elini öptüm, kendisine uzun ömürler diledim.

* Prof. Dr., Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi tarih Bölümü öğretim üyesi.

Ahmet Temir, kendi hayat hikayesini ayrıntılı olarak yazmış, yayımlamıştı. Bu, bizim gibi akademisyenler için önemli bir husus idi. Çünkü nedense tarihçiler veya sosyal bilimciler kendi hatıralarını böylesine ayrıntılı yazmazlar. Oysa Ahmet Temir'in hayatı açık idi ve kendisi bilimsel araştırma yapmak için yaratılmış gibiydi.

Ahmet Temir, kendi alanının bir uzmanı olarak Türk bilim hayatına çok yararlı hizmetler yaptı. Moğolcadan çevirdiği *Moğolların Gizli Tarihi*, türkçe metni ile dünyadaki öteki çevirileri arasında önemli bir yer tutar. Onun Radloff'dan yaptığı çevirileri yanında, Cacaoğlu Nureddin Vakfiyesini yayını, Türk tarihçiliğinde adeta klasik olmuş gibidir. Bu arada Cumhuriyet döneminin içindeki *Hatıraları* da Almanya çağrışımı bir ad ile yayınlanmış bulunmaktadır. Bunlar da hem Türk Yüksek öğretiminin tarihine, özellikle Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinin ilk günlerine, hem de Türk-Alman kültür ilişkilerine ışık tutmaktadır.